

A photograph of two children, a boy and a girl, looking up with excitement. The girl is wearing a headband made of green vegetables like broccoli and spinach. A large head of lettuce is suspended in the air above them. In the background, other children are visible, one wearing a green shirt.

Asiantuntijakuuleminen HE 209/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

**Talousvaliokunta
16.11.2022**

Lakimies Matias Penttilä, Suomen Kiertovoima ry

Suomen jätemäärä on vuosittain noin 130 miljoonaa tonnia:

TÄYSIN VAPAA MARKKINA

Noin **122 Mt**, josta

Kaivostoiminnan jäte 96 Mt

Rakentamisen jäte 16 Mt

Teollisuuden jäte 9 Mt

Muut jätteet 1 Mt

Ilman kaivostoiminnan jätteitä **26 Mt**

Jätettä tuottavat yritykset ostavat palvelut kuljetus- ja käsittely-yrityksiltä.

TUOTTAJAVASTUUN ALAISET TUOTTEET

Noin **1,3 Mt**, josta

Pakkaukset 0,8 Mt

Muut tuotteet 0,5 Mt

(Paperi, renkaat, romuautot, sähkölaitteet, akut ja paristot)

Lisäksi laajenemassa ainakin tekstiileihin (EU:n tekstiilistrategia)

Tuottajavastuuyhteisöt ostavat palvelut kuljetus- ja käsittely-yrityksiltä.

KUNTAVASTUU

Noin **1,5 Mt**

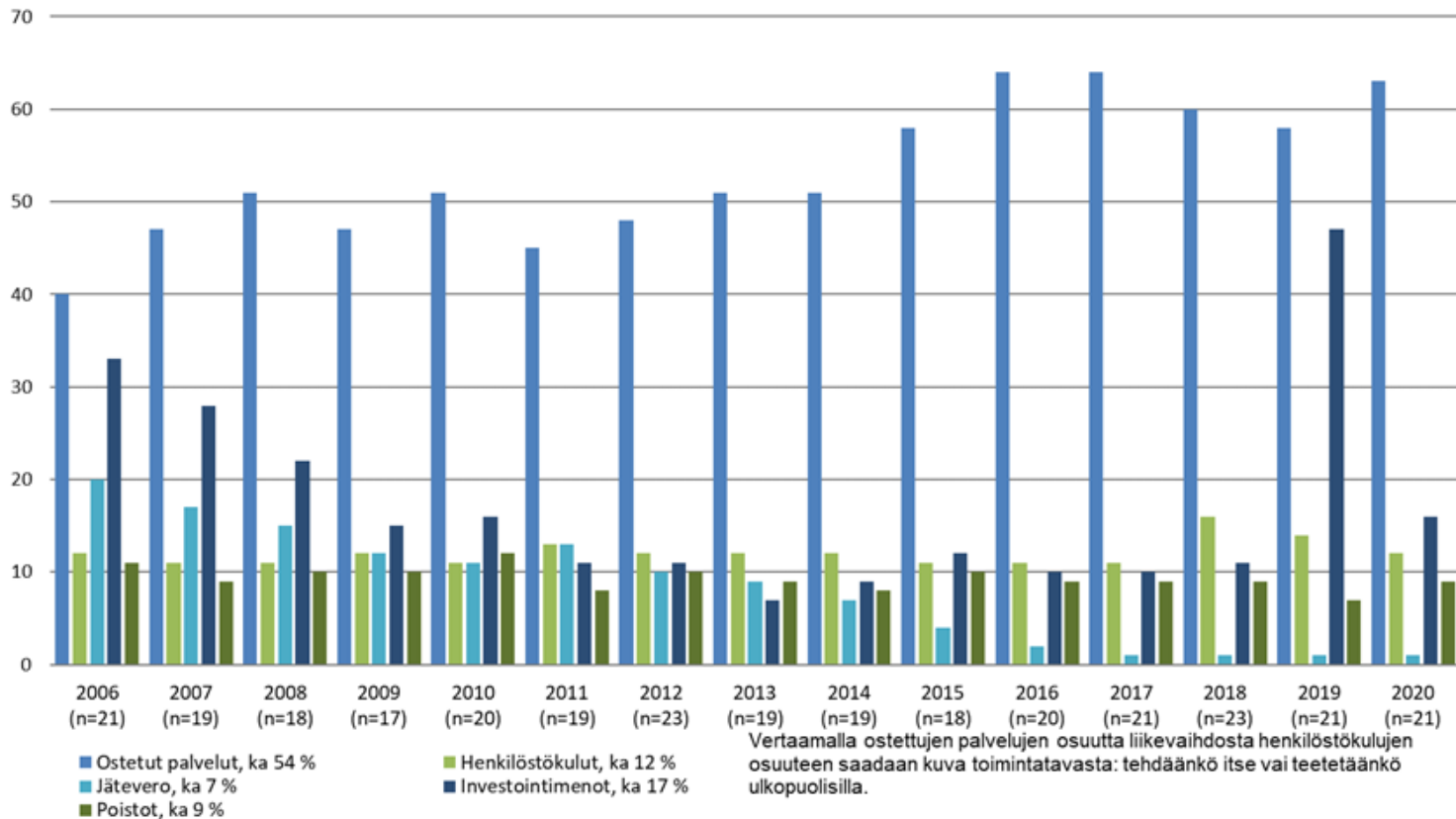
Asumisessa syntyvä jäte 1,4 Mt

Kuntien hallinto- ja palvelutoiminnan yhdyskuntajäte 0,1 Mt

Kunnat ostavat kuljetuspalvelut ja merkittävän osan käsittelypalveluista yrityksiltä.

Mistä kunnallisten jätelaitosten liikevaihto muodostuu?

Kululajien osuuksia liikevaihdosta (2006-2020)

Kunnalliset jätelaitokset tilaavat merkittävän osan (yli 60 %) tuottamistaan palveluista kilpailutusten kautta yksityisiltä yrityksiltä!

Pienet omat operatiiviset toimintakulut (henkilöstö).

Toiminta kustannustehokasta.

Jätealan kokonaisliikevaihto: 2,5 – 3 mrd. €

Yksityisten yritysten osuus: n. 2 – 2,5 mrd. €

Kuntien jätelaitosten osuus: n. 0.43 mrd. €

Potentiaalinen ulosmyynti: n. 0.043 mrd. €

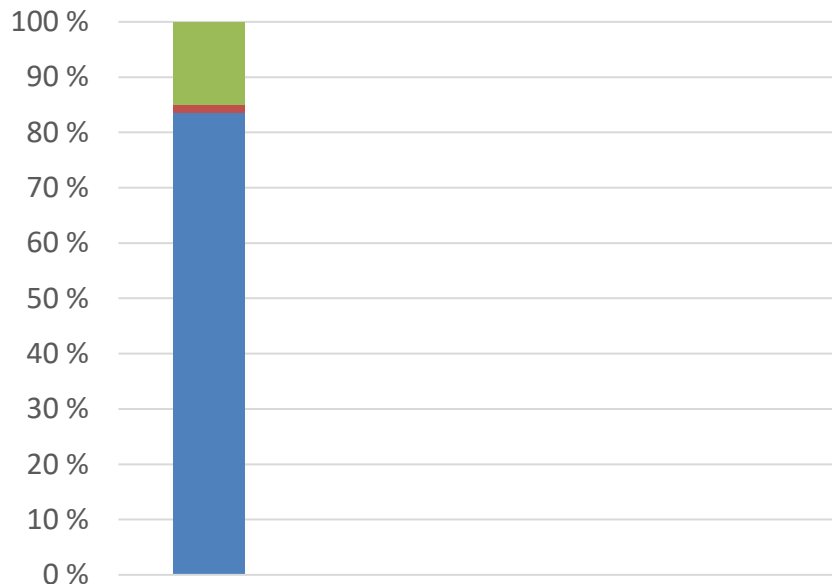
(10% kunnallisten jätelaitosten liikevaihdosta)

Esitys ei uhkaa yksityisen sektorin roolia jätehuollossa!

Huom: 10 % ulosmyyntiraja **käytännössä tarkoittaa maksimissaan noin 8 % ulosmyyntirajaa, koska jätelaitosten on ylläpidettävä puskuria.**

- Jätelaitokselle ulosmyyntirajan ylittäminen tarkoittaisi sidosyksikköaseman menettämistä, jonka seurauksena koko kunnallinen jätehuoltojärjestelmä kaatuisi jätelaitoksen alueella.

Markkinaehtoisen ulosmyynnin osuus koko jätealan liikevaihdosta

- Kuntavastuullinen toiminta
- Markkinaehtoinen ulosmyynti (10 %)
- Yksityinen toiminta

Mistä lakiesityksessä on kyse? – 145 a §

- Esityksessä ehdotetaan kunnallisten jätelaitosten ulosmyyntirajan pysyttämistä 10 prosenttiin liikevaihdosta
 - Kyse **jätteen vastaanoton ja käsittelyn palveluista**, ei esimerkiksi kuljetuksesta.
 - Asiakkaina usein **pienet jätteenkäsittely-yritykset tai rakennusalan yritykset**, etenkin alueilla joissa vähän markkinaehtoista jätteenkäsittelykapasiteettia.
 - **Alueellisen elinvoiman** kannalta tärkeä palvelu – muutoin jätteet vietävä kalliilla kauas.
- Huomioitava, että kunnalla on aina jätehuollon **viimesijainen vastuu** – jos muut toimijat eivät pysty toteuttamaan **jätehuoltoa ympäristö- ja terveysturvallisesti**, on kunnalla velvollisuus puuttua peliin ja turvata jätehuolto.
 - Kunnan **ensisijainen** vastuu (JL 32 §);
 - kunnan **toissijainen** vastuu (JL 33 §, jätteen haltijan pyynnöstä markkinapuutteessa);
 - kunnan **viimesijainen** vastuu (mm. hätä- ja onnettomuustilanteet, ympäristönsuojelulain 133.3 § tarkoittamat tilanteet*, muut jätehuoltojärjestelmän toimintahäiriöt)
- **Ulosmyyntiraja osaltaan varmistaa sen, että kunnat voivat ylläpitää tätä toissijaiseen ja viimesijaiseen vastuuseen perustuvaa jätehuollon ”turvaverkkoa”.**
 - **Markkinaehtoiset tytäryhtiöt eivät ole riittäviä tätä varten, sillä ne ovat markkinaehtoisia toimijoita!**

*”Jollei pilaantuneen alueen haltijaa voida velvoittaa puhdistamaan pilaantunutta maaperää, kunnan on selvitettävä maaperän puhdistamistarve ja puhdistettava maaperä.”

145 a § jätteenkäsittelykapasiteetin turvaajana

- Kunnan ensisijaiseen vastuuseen perustuva **jätehuolto on omakustanteista** ja perustuu kuntalaisilta perittäviin **jättemaksuihin** (JL 78 §)
 - Jättemaksuilla on lupa kerätä ainoastaan ”*kohtuullinen tuotto pääomalle*” (jätelaki).
 - Ilman markkinaehtoista toimintaa kaikki investoinnit ylimääräiseen kapasiteettiin on veloitettava kuntalaisilta.
- Toimiva jätehuolto edellyttää vapaana olevaa käsittelykapasiteettia:
 - Huoltovarmuus
 - Hätätilanteet -> jätehuollon toimittava **etenkin** poikkeustilanteissa – riittävä käsittelykapasiteetti ja omavaraisuus ensiarvoisen tärkeää tällöin.
 - Markkinoille kelpaamattomien jätteiden turvallinen käsittely ja poisto kierrosta!
 - HE:n vaikutustenarviointi pohjautuu paljolti KKV:n ulosmyyntiä koskevaan selvitykseen, mutta se arvioi vain kilpailuneutraaliteettia, eikä se käsittele mm. ulosmyyntirajan **teknistaloudellisia vaikutuksia jätehuoltojärjestelmän toimivuuteen, ympäristönsuojelun tasoon, kiertotalouden edistämiseen ja huoltovarmuuden turvaamiseen.**
 - Ulosmyyntiraja mahdollistaa kaikkien jätteiden käsittelykapasiteetin turvaavat investoinnit koko maan alueella – myös yksityisille yrityksille.
 - Investointivarmuus – etenkin kunnossapidon osalta!
 - Toiminnan suunnittelu mahdotonta, mikäli ulosmyyntirajan kohtalo jää epävarmaksi!

Mistä lakiesityksessä on kyse? Ehdotus 32 a § - SOTE-alueet jätteen tuottajina

- Hyvinvointialueiden **yhdyskuntajätteen** jätehuolto on siirtymässä kunnan vastuulta (jätelaki (JL) 32 §) jätteen haltijan vastuulle (JL 28 §) 1.1.2023, kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa.
- Lakiesityksessä ehdotetaan tähän kohdistuvaa siirtymäaikaa vuoden 2025 loppuun saakka.
 - Hyvinvointialue voi halutessaan aloittaa jätehuoltonsa järjestämisen jo tätä ennen
- Jätehuoltovastuun toteuttaminen **vaatii laajoja toimia hyvinvointialueilla**, mutta ne ovat jo erittäin työllistettyjä muiden toiminnan aloittamiseen liittyvien tehtävien kanssa.
- Terveydenhuollossa syntyy tavanomaisen yhdyskuntajätteen lisäksi runsaasti terveydenhuollolle ominaisia erityis- ja ongelmajätteitä, joista iso osa muodostaa **terveys- ja ympäristöriskin** läpi koko jätehuoltoketjun.
 - Jätehuollon kokonaissuunnittelun kannalta haastava kokonaisuus:

Millaisesta jätteestä on kyse?

Terveydenhuollossa syntyvä **sekajäte** koostuu:

- kierrätykseen kelpaamaton jäte
- palavat sekamateriaalit
- elintarvikkeita sisältävät pakkaukset
- mapit, muovitaskut
- alumiinifoliot ja pussit
- siivousjäte
- likaantuneet muovijätteet
- kertakäyttöimu- ja drenipussit
- leikkaussalien ja muun terveydenhuollon kuitu- ja tekstiilijätteet

Terveydenhuollossa syntyvä **erityinen ja vaarallinen jäte** koostuu:

- kemikaalijäte
- sytostaattijäte
- lääkejäte
- biologis-eettinen jäte
- särmäisjäte
- elohopeajäte
- tartuntavaarallinen jäte

Jätehuollon järjestämiseen liittyvät tehtävät ja haasteet

Jätteen tuottaja/haltija

- Selvillä olo vastuu jätteen alkuperästä, määrästä, lajista, laadusta; annettava tiedot muille jätehuollon toimijoille (JL 12 §)
- Jätteen haltijan on huolehdittava, että jäte toimitetaan käsiteltäväksi johonkin lähimmistä tarkoitukseen soveltuvista laitoksista (läheisyysperiaate) (JL 19 §)
- Jätteen keräyksen järjestämiseen liittyvät velvoitteet (JA 10 §)
- Jätteen saa luovuttaa vain jätehuoltorekisteriin kuuluvalla kuljettajalla tai ympäristöluvallisella vastaanottajalle (JL 29 §)
- Jätteen haltijan vastuu jätehuollon järjestämisestä lakkaa ja siirtyy uudelle haltijalle, kun jäte luovutetaan JL 29 §:ssä tarkoitettulle vastaanottajalle. Vastuu ei siirry kuljettajalle, joka kuljettaa jätettä toisen lukuun (JL 30 §).

Jätteen kuljetus

- Kuljettajan on kuuluttava jätehuoltorekisteriin, jota ylläpitävät ELY-keskukset (JL 94 §)
- Tietyille jätteille tarvitaan siirtoasiakirja (JL 121 §)
- Kuljetustoimintaa valvoo kunnan jätehuoltoviranomainen, jolle kuljettajan on toimitettava seurantatiedot (JL 39 §)
- Jätteen kuljettajan on toimitettava jäte jätteen haltijan tai viranomaisen osoittamaan paikkaan. Jos jätettä ei oteta vastaan, kuljettajan on palautettava jäte luovuttajalle, jonka on otettava jäte takaisin (JL 31 §).
- Jätteen kansainväliseen siirtoon tarvitaan pääsääntöisesti SYKE:n myöntämä jätesiirtolupa, pl. ns. vihreän listan jätteet, joilla kevyempi menettely

Välivarasto tai –terminaali

- Jätteen välitystoimintaa harjoittavan kuuluttava jätehuoltorekisteriin (JL 94 §)

Jätteen käsittely

- Ammatti- tai laitoksen käsittelijän on noudatettava etusijajärjestystä sitovana velvoitteena, huomioiden elinkaaren aikaiset vaikutukset, ympäristönsuojelun varovaisuus- ja huolellisuusperiaate sekä toiminnanharjoittajan tekniset ja taloudelliset edellytykset. (JL 8 §)
- Toimijalla oltava ympäristölupa, jossa määritellään mm. millaista jätettä ja kuinka paljon toimija saa vastaanottaa. Ympäristöluvassa määritellään myös toiminnan tarkkailu- ja raportointivelvoitteet viranomaisille.

- Julkisten hankintojen ja kilpailutusten läpivienti kestää vähintään 6 kk (keräys kiinteistöllä, nouto, kuljetus, käsittely)
- Sairaalajätteen käsittelyn haasteellisuus – käytännössä vain energiahyödyntäminen mahdollista

- Lisäksi muita haasteita, kuten hyvinvointialueiden kiinteistöjen, joita tuhansia, omistussuhteiden, käyttötarkoitusten, kunnossapito- ja puhtaanapitosopimusten selvittäminen
 - Kaikilta osin jätehuollon järjestämisvastuu ei siirry hyvinvointialueelle

32 a § - yhteenveto

- Jätehuollon järjestämiseen sisältyy lukuisia tehtäviä:
 - Jätehuolto on *jätteen keräystä, noutoa, kuljetusta, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä, mukaan lukien koko toiminnan tarkkailua, seurantaa ja raportointia.*
 - Lisäksi jätteen tuottajan on oltava selvillä tuottamansa *jätteen määrästä, ominaisuuksista ja laadusta*, jotta ne voivat varmistaa niiden tulevan *asianmukaisesti käsitellyksi*
 - Näiden tehtävien työllistävyys korostuu tilanteissa, joissa järjestämisvastuu siirtyy, sillä tahon, jolle vastuu siirtyy, on aloitettava puhtaalta pöydältä ilman valmiita prosesseja.
- Siirtymäaika tarpeen, jotta hyvinvointialueet pystyvät toteuttamaan asianmukaisesti kaikki jätteen haltijan vastuuseen lukeutuvat tehtävät!
 - Hyvinvointialueilla on meneillään useita erittäin työllistäviä pakollisia tehtäviä, jotka liittyvät niiden toiminnan alkamiseen ensi vuoden alusta lähtien.

*KIVO yhdistää yli 5 miljoonaa suomalaista kiertotalouden
ainutlaatuiseksi voimaksi*

